

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด

เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๗

สิ่งที่ เป็นภัยและทำลายจิตใจ

พูดถึงเรื่องศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าก็สมบูรณ์พูนผลอยู่ตลอดเวลา เช่นเดียวกับแม่น้ำมหาสมุทรที่มีสมบูรณ์อยู่ตลอดเวลา แต่สิ่งที่ เป็นข้าศึกหรือเป็นภัยต่อแม่น้ำนั้นก็ มีมากต่อมาก สิ่งที่จะทำให้ น้ำสกปรกกรกรุ้ง ไม่เป็นที่น่าอาบดื่มใช้สอยได้สะดวกสบายและใสสะอาดนั้นมี มาก สิ่งทำลายน้ำที่บริสุทธิ์ให้กลายเป็นน้ำสกปรกโสโครกมีอยู่ทั่วดินแดน

นี่เรื่องธรรมของพระพุทธเจ้าก็ เป็นเช่นนั้นเหมือนกัน มีเต็มอยู่ในแดนโลกธาตุนี้ไม่บกพร่องในธรรมทั้งหลายเลย นี่หมายถึงธรรมในหลักธรรมชาติแท้เป็นอย่างนั้น และธรรมที่เป็น กิริยาก็ได้แก่ที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาแนะนำสั่งสอน ก็สมบูรณ์พูนผลไปด้วยเหตุด้วยผล แต่สิ่ง ที่รกรุ้งซึ่งเป็นข้าศึกต่อศาสนธรรมก็มีอยู่ทุกแห่งทุกหนตำบลหมู่บ้าน ทั้งใกล้ทั้งไกล ทั้งข้าง ในข้างนอก มีอยู่ทั่วไปหมด สิ่งที่จะทำให้ศาสนาหมวมองหรือซุ่นเป็นตมเป็นโคลนไปก็มีมา พร้อม ๆ กันและทำหน้าที่ของตนอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นจึงไม่ค่อยปรากฏผลเป็นธรรมที่พึงใจ แก่ผู้ปฏิบัติบำเพ็ญทั้งหลาย

เพราะในผู้ปฏิบัติบำเพ็ญเสียเองก็เป็นผู้เสาะแสวงหา และกอบโกยเอาสิ่งสกปรกโสโครก มาเคล้าเคล้ากับธรรม คือภาคปฏิบัติของตน ให้เต็มไปด้วยสิ่งที่ เป็นตมเป็นโคลนอยู่ในตัว นั้นแล สมบัติคือความสงบใจให้มีความเย็นจึงเป็นไปไม่ได้ พูดถึงเรื่องปัญญาที่ไม่มียิบ ๆ แยะ ๆ ก็เพราะสิ่งสกปรกกรกรุ้งทั้งหลายเหล่านี้ เข้าเคล้ารบกวนทำลาย แล้วไม่มีเพียงราย หนึ่งรายเดียว เฉพาะอย่างยิ่งเราพูดถึงชาวพุทธของเรา ย่นเข้ามาถึงผู้ปฏิบัติก็ไม่พ้นที่จะ ขวนขวายหาสิ่งสกปรกโสโครกเข้ามาทำลายตน ซึ่งเป็นแหล่งที่สถิตแห่งธรรมได้แก่หัวใจแต่ละ ดวง ๆ นั้น ให้ซุ่นมัวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ

คำว่ารูปก็หาประมาณไม่ได้ ซึ่งล้วนแล้วตั้งแต่สิ่งที่ เป็นภัยต่อธรรมภายในจิตใจ เสียก็ หาประมาณไม่ได้ กลิ่น รส เครื่องสัมผัส เหล่านี้ซึ่งเป็นเหมือนกับตมกับโคลน ไหลเข้ามาเคล้าจนได้ ทำให้จิตใจมีความซุ่นมัวตลอดเวลา ถ้ามหาสมมติสิ่งเหล่านี้ก็เอาไปกินหมด ถ้ามถึง เรื่องปัญญาสิ่งเหล่านี้ก็เอาไปกินหมด ถ้ามถึงวิมุตติหลุดพ้นยังไม่ปรากฏเลย เพราะสิ่งที่ เป็น ภัยนี้กลิ่นเข้าไปเสียหมด ๆ ศาสนาเลยถูกกิเลสตัณหาประเภทต่าง ๆ ที่เต็มอยู่ในสัตว์ในบุคคล กลิ่นเข้าไป ๆ จนแสดงออกปฏิกิริยาออกมาภายนอกให้เป็นที่สลดสังเวชมีมากมายเวลานี้

เรียนมากเท่าไรก็ยังสั่งสมสิ่งไม่ดีทั้งหลายคละเคล้าเข้าไปให้มากเพียงนั้น สุดท้ายผู้เรียนมากก็ดี ผู้ไม่ได้เรียนก็ดี แต่ปฏิญาณตนว่าเป็นชาวพุทธนับถือพระพุทธศาสนาก็มีลักษณะเดียวกันหมด เลยไม่ทราบว่ามีใครยิ่งใครหย่อนกว่ากันในการเสาะแสวงหาธรรม หรือเป็นการเสาะแสวงหากิเลสไปในตัวด้วยกันหมดก็ไม่ทราบได้ นี่ขอให้ท่านนักปฏิบัติทั้งหลายพิจารณา เราเป็นพระนักปฏิบัติอย่าเสาะอย่าแสวงหาอารมณ์ที่กล่าวมาเหล่านี้ ซึ่งเป็นภัยต่อจิตใจมาแต่กาลไหน ๆ ธรรมของพระพุทธเจ้าก็ทรงประกาศโทษแห่งสิ่งเหล่านี้มาประจำกับศาสนธรรม ไม่เคยขาดวรรคขาดตอนเลย สิ่งเหล่านี้ก็ยังเป็นภัยต่อสัตว์โลกอยู่จนได้ เพราะการเสาะแสวงหาด้วยอำนาจแห่งการเชื่อฝ้ายตำนั้นแล จึงทำให้ได้ชวนชวายเป็นมาสู่ใจของตนโดยไม่รู้เนื้อรู้ตัว

การปฏิบัติธรรมแทนที่จะเกิดผลเกิดประโยชน์ก็มีแต่โทษภายในตัวไปเสีย เมื่อถามถึงศาสนาก็เลยไม่ทราบว่ามีศาสดาอะไรอยู่ที่ไหน เพราะมีแต่สิ่งเหล่านี้คละเคล้าไปจนหมด ของปลอมกลายเป็นของจริงเข้าสิงสถิตอยู่ในจิตใจของผู้ปฏิบัติธรรมเสียโดยสิ้นเชิง ธรรมเลยไม่ค่อยปรากฏในหัวใจ นี่เป็นที่น่าวิตกมาก ขอให้ท่านทั้งหลายคิดให้ดี

ผมนะแก่มาทุกวัน ๆ ก็ยังเป็นห่วงวิตกกังวลกับเพื่อนฝูงในวงปฏิบัติของเรามากขึ้นเพียงนั้น เพราะจะไม่ได้หน้าได้หลัง จะมีแต่สิ่งเหล่านี้เข้าไปคละเคล้าภายในจิตใจ คำว่ามรรคว่าผลว่าสมาธิปัญญา จะไม่ค่อยปรากฏและไม่ปรากฏแล้วเวลานี้ การปฏิบัติธรรมก็สักแต่ว่าเป็นกิริยา เดินจงกรมก็มีแต่ความเคลื่อนไหวเป็นกิริยา แต่กิเลสเข้าไปทำงานอยู่ในวงงานอันนั้นโดยไม่รู้เนื้อรู้ตัว นั้นมากยิ่งขึ้นกว่าความเพียรจะแสดงตัวออกได้ที่ละนิดละหน่อย ว่านั่งสมาธิก็เหมือนกัน วงงานแห่งการทำงานในวงสมาธิก็มีแต่สิ่งสมอารมณ์ กว้านหาอารมณ์นั้นกว้านหาอารมณ์นี้มา ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอารมณ์ที่เป็นข้าศึกของความสงบเย็นใจ จึงหาสมาธิไม่ได้ ภาวนาสักเท่าไรก็ได้แต่อารมณ์เหล่านี้เข้ามาครุ่นมาคิดมานึกมาฝันวาดภาพอยู่ในตัวเอง นั้นแล ซึ่งล้วนแล้วตั้งแต่เป็นภาพของกิเลสทำงาน นี่จึงน่าสลดสังเวชเอามากนะ

ผู้ปฏิบัติยังเสียดายอารมณ์เหล่านี้อยู่แล้วจะก้าวไม่ออก อารมณ์เหล่านี้พระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์แสดงไว้เต็มเม็ดเต็มหน่วยว่าเป็นภัยร้อยเปอร์เซ็นต์ คำว่ารูปร่างอย่างเดียวนั้น รูปร่างที่ไม่เป็นภัย เพราะใจชอบหมด ใจชอบรูปร่าง ๆ ก็เป็นภัยกับรูปร่าง ๆ มาเป็นภัยต่อใจเสียเอง แล้วรูปที่เห็นว่าเป็นภัยมากเท่าไรจิตใจยิ่งชอบยิ่งรัก รูปที่พระพุทธเจ้าทรงตำหนิมากเท่าไรว่าเป็นภัยต่อจิตใจ ต่ออรรถต่อธรรม ผู้ปฏิบัติหรือเราเสียเองยิ่งชอบมากในรูปประเภทนั้น เพราะฉะนั้นจะมีมากมีน้อยเพียงไรก็ตามคำว่ารูป ๆ ก็รวมตัวกันมาเป็นภัยต่อจิตใจเสียทั้งหมดแล้วจะหาความสงบเย็นมาจากไหน

คำว่าเสียงก็เหมือนกัน เสียงหาประมาณไม่ได้ แต่เสียงใดที่เป็นเสียงธรรมดา ๆ จิตใจก็ไม่ชอบ แต่ไปชอบเสียงที่เป็นภัยต่ออรรถต่อธรรมต่อจิตใจนั้นแล มีมากมีน้อยเท่าไรกว่าวันเข้ามาเผาหมดภายในหัวใจดวงนี้ กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ก็เป็นเช่นเดียวกัน สิ่งเหล่านี้อันใดที่ไม่เป็นภัยจิตไม่ชอบ ไปปักลงไปและไปคิดลงไปนั้น ไปสั่งสมจุดนั้น ไปสนใจในจุดนั้น ถ้าเสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสใด ที่เป็นภัยต่อจิตใจตามหลักธรรมที่ทรงแสดงไว้แล้ว จิตใจย่อมชอบในสิ่งนั้น ๆ เพราะกิเลสทำให้ชอบ ขอให้ทุกท่านจำเอาไว้

เราเองนั้นมุ่งอรรถมุ่งธรรมมาด้วยกัน ตั้งหน้าตั้งตามาเสาะแสวงหาอรรถหาธรรม ไม่ตั้งหน้าตั้งตามาเสาะแสวงหารูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ซึ่งเป็นตัวภัยนี้เลย แต่ทำไมจิตใจมันถึงกลมกลืนกันกับภัยนี้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยไม่รู้เนื้อรู้ตัวตลอดมา จนกระทั่งถึงว่าธรรมที่เรามุ่งหวังอย่างแรงกล้ามาโดยลำดับลำดับนั้น ไม่ค่อยจะปรากฏรสชาติขึ้นมาภายในจิตใจเลย ก็เพราะสิ่งเหล่านี้กลิ่นเอาไปกินหมด นี่ละมันลำบากการปฏิบัติธรรม เพราะกิเลสก็มีรสชาติมากที่จะหลอกลวงสัตว์โลกให้ลุ่มจมกับมันได้เกินกว่าธรรมจะเข้าแทรกถึง ในเวลาเริ่มแรกมีแต่สิ่งเหล่านี้ทำงานทั้งนั้น

อวัยวะของเรามีทุกสัดทุกส่วน พร้อมแล้วที่จะรับสิ่งเหล่านี้เข้ามาเป็นภัยต่อตนเอง ถ้าว่ารูปหรือตาเราก็มีเสีย เสียงหรือหูเราก็มีเสีย เครื่องรับกันที่จะมาเป็นภัย เครื่องต้อนรับที่จะมาเป็นภัยเผาไหม้ตัวเอง กลิ่นเป็นยังไง จมูกเราก็มีเสีย รส ลิ้นก็มีเสีย ความเย็นร้อนอ่อนแข็ง ภายของเราที่คอยสัมผัสสัมผัสพันธุก็มีเสีย รวมแล้วใจผู้คอยสัมผัสสัมผัสพันธุก็มีเต็มตัวอยู่นั้น คอยแต่จะรับทราบคอยแต่จะรู้จะยิดจะถือจะปักใจลงในสิ่งนั้น ๆ มันจึงมีแต่ภัยเต็มตัว

นี่ละที่ว่าการบำเพ็ญธรรมลำบาก เพราะสิ่งที่เป็นภัยมันกลมกลืนไปด้วยกัน ยากที่จะแยกจะแยะให้รู้ว่าอะไรเป็นภัย อะไรเป็นคุณ ผลสุดท้ายก็มีตั้งแต่ภัยเต็มหัวใจ ผู้ปฏิบัติจึงไม่ค่อยรู้เรื่องรู้ราวอะไร นี่เผาแถมมาเท่าไรก็ยังเป็นห่วงเป็นใยหมู่เพื่อน แล้วสิ่งที่ล่อแหลมต่อธรรมนั้นมีมากขึ้นทุกวัน ๆ แล้วก็พอใจอีกด้วย กิเลสตัวทำให้พอใจมันมี ส่วนธรรมที่ทำให้พอใจมีน้อยมาก คิดได้เป็นชั่วขณะแต่ละครู่ละยามเท่านั้น ต่อจากนั้นมันก็มีแต่เรื่องของกิเลสทำงานบนหัวใจเสีย

ศาสนาถึงจะว่ามีสมบรูณ์พูนผลเทียบกันกับน้ำมหาสมุทรทะเลหลวงก็ตาม แต่ก็ไม่พ้นที่จะคละเคล้าด้วยสิ่งสกปรกโสภณเหล่านี้ จึงแสดงตัวออกมาเป็นน้ำที่บริสุทธิ์ สมบัติปัญญาที่บริสุทธิ์ผุดผ่องตามชั้นภูมิของตนไม่ได้ ก็เพราะสิ่งเหล่านี้กวน สิ่งเหล่านี้คละเคล้า แต่เรื่องอรรถเรื่องธรรมนั้นเราหาประมาณไม่ได้แล้ว คำว่ากว้างว่าลึกซึ่งของธรรมมีอยู่ตลอดมา แต่ผู้ที่จะอาจเอื้อมฝ่าฝืนอุปสรรคตั้งที่กล่าวมาแล้วนี้ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นภัย ให้ก้าวเข้าสู่อรรถสู่ธรรม

ด้วยความอุตสาหะพยายาม ความบึกความบึ้นนั้น มีกำลังน้อยและไม่มีกำลัง ทั้งความโง่เขลาเบาปัญญาก็ไม่ทันกับกิเลสที่เป็นตัวฉลาดแหลมคมบนหัวใจเรา มันจึงลำบากต่อการปฏิบัติ

เพราะฉะนั้นผู้ปฏิบัติจึงเป็นผู้เอาจริงเอาจัง ประหนึ่งว่าโลกนี้ไม่มี ตาก็เหมือนไม่มีอะไร ดู หูเหมือนไม่มีอะไรฟัง จมูก ลิ้น กาย เหมือนไม่มีอะไรสัมผัสสัมผัสสัมพันธ์ ให้มองเห็นความสัมพันธ์อยู่ระหว่างจิตกับอารมณ์ที่สัมผัสสัมพันธ์กับธรรมบทใด ให้จิตรู้ด้วยความมีสติอยู่ตรงนั้น ๆ นั่นแหละจะเริ่มเห็นความแปลกประหลาดของใจถ้ามีสติจดจ่อ ต้องเอาจริงเอาจัง

การฆ่ากิเลสฆ่าเล่น ๆ ไม่ได้ กิเลสเป็นสิ่งที่แหลมคมมาก เป็นสิ่งที่มีอำนาจมากที่สุด ไม่เช่นนั้นไม่ครอบหัวใจสัตว์โลกได้ทั่วแดนโลกธาตุตลอดมาและยังจะตลอดไป ก็เพราะความฉลาดแหลมคม มีกลมายาหลายด้านหลายทางหลายสันพันคม ส่วนหยาบก็มีกลมายาหลอกสัตว์ให้ติด ส่วนกลางก็มีกลมายาหลอกสัตว์ให้ติด ส่วนละเอียดก็ยังมีกลมายาอันละเอียดแหลมคมมากทำสัตว์ให้ติดได้ ๆ เช่นเดียวกันหมด เพราะฉะนั้นสัตว์จึงไม่สนใจที่จะก้าวออกจากความลอบลวงตมต้นของมัน เข้าสู่แดนแห่งความบริสุทธิ์พุทโธคือธรรมทั้งแท่งได้ ก็เพราะอันนี้เอง

ผู้ปฏิบัติต้องหนักแน่นเรื่องสติ อย่าให้ขาดวรรคขาดตอน จิตไม่มีสติรู้เฉย ๆ ก็เหมือนกับคนบ้านั้นดูเอา นั่นแหละสติไม่มีเป็นบาร้อยเปอร์เซ็นต์ สติไม่มีเลยเป็นบาร้อยเปอร์เซ็นต์ ดังที่เราเห็นอยู่ตามถนนหนทาง สติเรานี้มีอยู่ธรรมดาของคนมีกิเลส มันไม่ใช่เป็นสติธรรมดาของคนมีธรรม สติธรรมดาของคนมีกิเลสย่อมรู้ไปตามเรื่องของกิเลสไปหมด ๆ ถ้าสติของคนมีธรรมระลึการู้ตัวเสมอ อะไรเข้ามาสัมผัสสัมพันธ์ระลึการู้ตัวอยู่เรื่อย ๆ แล้วพยายามแก้ไขตัดแปลงกันเรื่อย ๆ ระมัดระวังไปเรื่อย ๆ นี่สติของผู้มีธรรมต่างกันอย่างไร จงเป็นผู้มีสติของผู้มีธรรมจะได้รักษาตัวคุ้ม ไม้จันทน์รักษาไม่ได้ กิเลสจะกลืนไปหมด เหมือนเอาน้ำในมหาสมุทรทะเล มีแต่ขุ่นเป็นตมเป็นโคลนไปหมด กว้างลึกขนาดไหนก็ไม่พ้นสิ่งสกปรกโสภณที่จะคละเคล้าจนได้นั้นแหละ

ธรรมของพระพุทธเจ้ายิ่งกว้างลึกซึ่งยิ่งกว่ามหาสมุทรทะเลหลวงก็ตาม แต่สิ่งที่จอมปลอมซึ่งเป็นคู่เคียงกันเป็นข้าศึกกัน มันก็คละเคล้าได้ตลอดไปหมด ไม่ว่าจะลึกตื้นกว้างแคบขนาดไหน กิเลสนี้เป็นเอื้อมถึงทั้งนั้น ถ้าไม่มีธรรมเหนื้อมันแล้วเป็นเช่นนั้น เพราะฉะนั้นจึงต้องตั้งสติตั้งให้ดี ตั้งหน้าตั้งตา

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ของเรานี้มีให้เหมือนไม่มี อย่าเสียดายใช้ในสิ่งไม่เกิดประโยชน์อะไร อย่าเสียดายฟัง อย่าเสียดายความสัมผัสสัมพันธ์ เพราะสิ่งเหล่านี้เคยเกิดมากับตัวของ

เราแล้วตั้งแต่วันเกิดมาจนกระทั่งบัดนี้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจมาตั้งแต่วันเกิดจนกระทั่งบัดนี้ ได้ผลประโยชน์อะไรบ้าง มีแต่กิเลสเอาไปใช้จะได้ผลประโยชน์อะไร ดูก็เพื่อกิเลส ฟังก็เพื่อกิเลส กลิ่นก็เพื่อกิเลส รสก็เพื่อกิเลส ทุกสิ่งทุกอย่างมันเพื่อกิเลสไปเสียหมด ไม่ได้เพื่อธรรม เพราะฉะนั้นจึงไม่มีคำว่าจิตจาง

กิเลสได้อาหารเท่าไรก็ยิ่งรุนแรงขึ้น มีกำลังมากขึ้นทำให้คนหลงเข้าไปเรื่อย ๆ คนหลงก็คือเรานั้นแหละเป็นผู้หลง คนอื่นคนใดก็เป็นเรื่องของใครของเราไป แต่เราผู้ปฏิบัติหลงนี้รู้สึกว่ามันผิดแปลกจากโลกเขา โลกที่เขาไม่ได้ปฏิบัติเขาหลงก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ใจเราผู้ปฏิบัติหลงนี้มันเกินเหตุเกินผลเกินประมาณ จึงขอให้พากันตั้งอกตั้งใจให้ดี

ศาสนาของพระพุทธเจ้าอย่ามองที่อื่น ให้มองดูใจของเรานั้นแหละ น้ำมหาสมุทรทะเลก็เป็นน้ำมหาสมุทรทะเล น้ำอรรณน้ำธรรมนั้นจะลึกตื้นหยาบละเอียดแค่ไหน มีใจเท่านั้นเป็นผู้หยั่งทราบ สิ่งอื่นสิ่งใดมาหยั่งทราบไม่ได้ เพราะฉะนั้นท่านจึงเรียกว่าธรรมเกิดกับใจ ใจมีธรรมคือใจเป็นนักรู้ที่จะคอยสอดส่อง ที่จะคอยสัมผัสสัมพันธ์กับธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นกับตน นอกนั้นรู้ไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องปรับปรุงจิตใจของเราให้เข้าในระบบที่ควรจะเป็นไปได้ในความรู้ ความเห็นธรรมทั้งหลาย

เช่น คำว่าสมาธิ ๆ นี้ในแบบในตำรับตำราท่านก็ชี้เข้ามาในหัวใจของผู้ปฏิบัตินี้แหละ ทำไมใจจึงจะมีสมาธิ ถ้าไม่มีสติรักษาจิตเป็นสมาธิไม่ได้ จิตที่จะเป็นสมาธิจิตต้องมีความแน่วแน่ต่ออารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งเกาะไว้ติด เช่น พุทโธ เป็นต้น คำบริกรรมคำใดก็ตามต้องเกาะไว้อย่างติดแน่น มีสติบังคับไม่ให้พลัดพรากจากกัน นี้เรียกว่าจิตเกาะติดในธรรม แล้วธรรมนั้นก็มีความเกี่ยวเนื่องหรือต่อเนื่องกันเป็นลำดับลำดับ พลังของธรรมก็ปรากฏขึ้นมาเป็นจิตใจที่แน่วหนามั่นคงขึ้นโดยลำดับลำดับ เพราะความสืบเนื่องกันแห่งความมีสติ นี้มิได้เป็นสมาธิได้ถ้าจิตมีการสืบเนื่องกันอยู่อย่างนี้

ดังที่เคยพูดให้ฟังเสมอเวลาไปอยู่ในสถานที่กลัว ๆ ห้ามจิตไม่ให้คิดออกหาสิ่งที่กลัว เช่น เสือ เป็นต้น กลัวมากเท่าไรยังหันเข้ามาสู่ภายในจิตใจให้ยึด เช่น ใจอยู่ในขั้นพุทโธก็ให้ยึดอยู่กับพุทโธจนติดแน่นเลย เป็นตายเสียสละหมด จิตไม่ยอมคิดออกหาสิ่งที่เป็อันตรายมีเสือ เป็นต้น คิดอยู่กับพุทโธคำเดียวติดแน่นอยู่นั้น แล้วพุทโธเมื่อได้สัมผัสสัมพันธ์กันกับใจโดยสืบต่อกันอยู่แล้วไม่ขาดวรรคขาดตอนก็สร้างผลขึ้นมา สร้างผลขึ้นมาให้เกิดความแน่วหนามั่นคงขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งแน่นปึ๊งเลย ทีนี้จะคิดไปถึงเสือก็แล้ว คิดไปอะไรก็แล้ว เมื่อกำลังของธรรมกับใจได้เข้าสัมผัสกันแล้วมีกำลังมาก ทีนี้จิตจะเป็นสมาธิก็แบบเดียวกันนี้ จิตจะเป็นสมาธิคือจิตสงบแน่วแน่ เป็นกำลังใจขึ้นมาเป็นลำดับลำดับจนมีความแน่วหนามั่นคง ก็ต้องเป็นขั้น

มาจากการตั้งสติอย่างเหนียวแน่น ไม่ให้พลัดพรากจากกันนี้แล นี่ผู้นี้เป็นผู้จะได้ชมสมาธิไม่สงสัย

ถ้าตั้งสติแบบชาตวรรคชาติตอนแล้วแต่จะคิดได้เมื่อไร คิดไปตามโลกตามสงสารให้กิเลสค้นหาเอาไปถลุงเสียทั้งวัน แล้วแย็บเข้ามาหาพุทโธ ธัมโม สังโฆชั่วระยะวินาทีเดียวก็ไม่ได้ จากนั้นกิเลสก็เอาไปถลุงเสียอย่างนี้ จนกระทั่งวันตายก็ไม่มีสมาธิปรากฏขึ้นในใจเลย เอ้าจำให้ดีในคำบทนี้ ถ้าต้องการอยากชมสมาธิ ให้บำเพ็ญเหตุตั้งที่กล่าวนี้จะไม่ไปไหนแน่นอนอนต้องรู้ต้องเห็น

อุบายวิธีการต่าง ๆ ก็เคยได้อธิบายให้ฟังแล้ว เช่น อดนอน ผ่อนอาหาร อดอาหารนี้เป็นวิธีการอันหนึ่ง คือเป็นเครื่องหนุนให้ความเพียรของเราสะดวกขึ้น ความเพียรขลุกลัก ๆ เมื่อมีสิ่งหนุนมัน ฝ่ายกิเลสมากความเพียรยอมไม่สะดวก เพราะฉะนั้นจึงตัดสิ่งที่จะหนุนฝ่ายกิเลสให้เบาลง ๆ เช่น อดนอนก็เพื่อจะทรมาณร่างกายนั่นเองจะเป็นอะไรไป ไม่ให้มันสมบูรณ์เต็มที่กิเลสจะเอาไปใช้หมด ต้องให้มือหดล้าบอดนอน จากนั้นก็ผ่อนอาหาร เมื่อผ่อนอาหารกำลังร่างกายไม่ค่อยมี ก็เรียกว่าตัดกำลังกิเลสลงไป ที่จะก้าวเดินของกิเลส เครื่องมือของกิเลสไม่สะดวก ทางธรรมะสะดวกกว่า ธรรมะก็ก้าวไปได้ อดอาหารเหมือนกัน วิธีทรมาณนี้เป็นวิธีตัดทอนกิเลสประเภทต่าง ๆ ให้ลดกำลังลงไปเพื่อธรรมจะได้ก้าวออกไปนั้นแล ให้พากันจำไว้ให้ดี

การตั้งจิตให้เป็นสมาธินี้เป็นของลำบากอยู่ไม่น้อยเหมือนกัน เมื่อเป็นสมาธิแล้วที่จะก้าวออกสู่ปัญญานั้น ถึงจะได้ตั้งได้ลากออกก็ลากออกจากความสงบ ไม่ใช่ลากออกจากพื้นจากไฟ เป็นลากออกจากความสงบโดยเจ้าของถือว่าเย็นใจสบายใจแล้ว ไม่อยากออกทำงาน จึงต้องได้ลากได้เข็นกันออกไปพิจารณาถึงเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ เรื่อง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อสุภะ อสุภังในร่างกายของเราของเราทั่วโลกดินแดน เอามาพิจารณาเทียบเคียงกันให้ได้สัดได้ส่วนแล้วจิตก็มีความแยกแยะ แยกแยะสิ่งนั้นสิ่งนี้เข้าไปแล้วก็มี ความละเอียดแหลมคมเข้าไป เพราะความรู้ของปัญญากับความรู้ของสมาธินี้ต่างกันมากทีเดียว ต่างกันไปเป็นลำดับ เริ่มขั้นปัญญาก็เริ่มรู้สึกแปลกแล้วจากขั้นสมาธิ ยิ่งมีความละเอียดลออเข้าไปเท่าไรปัญญานี้เป็นธรรมชาติที่บุกเบิกความโง่เขลาเบาปัญญาของตัวเอง เหมือนกับเมฆหมอกที่ปิดบังอยู่ทอฝ้าอากาศ เมื่อเมฆหมอกกระจายออกไปแล้ว ย่อมมองเห็นทอฝ้าอากาศสะดวกสบาย นี่ก็เหมือนกัน อารมณ์ต่าง ๆ มันครอบอยู่ในภายในจิตใจ เมื่อปัญญาได้ส่องทะลุเข้าไป ๆ ก็ย่อมมีความสว่างกระจ่างแจ้งขึ้นไป นี้เรียกว่าปัญญา

ปัญญาเราจะไปหาที่ไหน ถ้าไม่หาที่ใจตามวิธีการซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้แล้วทุก

แง่ทุกมุมไม่ผิด อุบายแห่งวิธีการที่จะทำจิตใจให้สงบก็มีถึง ๔๐ ห้องดังที่เคยอธิบายให้ฟังแล้ว อุบายใดในธรรมข้อใดบทใดที่จะถูกเหมาะสมกับจริตของตนก็ทำเพื่อความสงบ ต่อจากนั้นสิ่งเหล่านี้แม้จะเป็นอารมณ์ของสมณะก็ตาม เมื่อปัญญาก้าวเดินแล้วสิ่งเหล่านี้ก็กลายเป็นเรื่องอารมณ์ของปัญญา เป็นงานของปัญญาไปได้โดยไม่ต้องสงสัย คำว่าอสุภะอสุภังก็คือร่างกายของเรา นี้ก็พิจารณาเข้าไปนี้ให้เห็นชัดตามเป็นจริงของมัน แล้วแยกแยะออกไป ปัญญาจะก้าวเดิน

เมื่อปัญญาก้าวเดินแล้วความสว่างกระจ่างแจ้งของจิตนั้นจะค่อยเบิกกว้างออกไป ๆ ไม่มีสิ้นสุดเหมือนกัน ปัญญาที่ไม่มีสิ้นสุด จนกระทั่งวิมุตติหลุดพ้นเสียเมื่อใดแล้ว คำว่าสิ้นสุดที่สุดที่กิเลสเอื้อมไม่ถึงนั้นแล แต่เรื่องปัญญาจะให้สิ้นสุดโดยลำพังตนเองนั้นไม่สิ้นสุด อะไรมาสัมผัสจะรับทราบไปตลอด ๆ ทั้ง ๆ ที่กิเลสไม่มี ไม่ได้สู้กับกิเลสแหละ แต่เป็นเรื่องของปัญญาทำหน้าที่ของตนเอง เพียงไม่เรียกว่ามรรคเท่านั้นเอง เพราะคำว่ามรรคทางแก้อกิเลส เครื่องมือแก้อกิเลส เมื่อกิเลสสิ้นลงไปแล้วไม่เรียกว่ามรรค เป็นสมบัติของจิตวิมุตตินำออกใช้ต่อโลกต่อสงสาร เวลามีความจำเป็นแล้วก็นำออกมาใช้ เมื่อหมดความจำเป็นแล้วก็ระงับดับไปเองตามหลักธรรมชาติของตน

ธรรมที่กล่าวมาเหล่านี้อยู่ที่ไหน อยู่ที่ผู้ปฏิบัติ เราอย่ามองดินฟ้าอากาศ เราอย่ามองคัมภีร์ อย่ามองว่าผู้เรียนมากเรียนน้อยจะเป็นผู้ทรงคุณสมบัติ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเรียนมากเรียนน้อย ไม่ได้ขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศ แต่ขึ้นอยู่กับผู้ที่เข้าอกเข้าใจในธรรมทั้งหลายที่ได้ยินได้ศึกษามาแล้ว มาปฏิบัติตัวเองให้เป็นผลขึ้นมาภายในใจ เป็นสมาธิขึ้นมา เป็นปัญญาขึ้นมา แล้วก็วิมุตติขึ้นมาภายในจิตใจนี้ต่างหาก ไม่ได้เป็นขึ้นจากที่ไหน

การเรียนใครเรียนก็รู้ เด็กเรียนก็รู้ ผู้ใหญ่เรียนก็รู้ ผู้หญิงผู้ชายเรียนรู้ทั้งนั้นไม่ว่าทางโลกทางธรรม เพราะเรียนให้รู้ แต่มันเพียงจำได้เฉย ๆ ถ้าไม่นำมาประกอบปฏิบัติตนเองขึ้นไปให้เป็นเนื้อเป็นหนัง ก็เป็นเนื้อเป็นหนังขึ้นมาไม่ได้ เช่นเดียวกับแบบแปลนแผนผังจะเขียนสักเท่าไรก็ได้ เต็มห้องเต็มหับก็ไม่เกิดประโยชน์เป็นบ้านเป็นเรือนเป็นตึกเป็นห้างขึ้นมาไม่ได้ เพราะไม่มีภาคปฏิบัติ ถ้ามีภาคปฏิบัติแล้วจะทำให้ได้สักที่ชั้นก็ได้

นี่ก็เหมือนกัน ภาคปริยัติได้แก่การศึกษาเล่าเรียนมา เรียนสมาธิเป็นยังไงท่านก็บอกวิธีการ แล้วนำมาปฏิบัติตามวิธีที่เรียนมานั้น การก้าวเดินทางด้านปัญญาเดินยังไง พิจารณาตามทางที่ท่านแนะนำสั่งสอนเอาไว้ก็รู้เห็นขึ้นมา นี่คือภาคปฏิบัติ ท่านจึงเรียกว่าปริยัติ ได้แก่การศึกษาเล่าเรียนเพื่อรู้เข็มทิศทางเดิน ปฏิบัติ แล้วดำเนินงานไปตามที่เรียนมาแล้วนั้น ปฏิเวธหรือปฏิเวธธรรมจะรู้แจ้งไปโดยลำดับลำดับจนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น เรียกว่ารู้แจ้งแทงตลอด

เรียกว่าปฏิเวธธรรม รู้แจ้งแทงตลอด ไม่นอกเหนือไปจากธรรมทั้งสามประการนี้เลย เพราะ
เกี่ยวโยงกัน

ธรรมทั้งสามประการนี้อยู่ในวงศาสนาแยกไม่ออก ถ้าใครไปแยกปริยัติเป็นอย่างหนึ่ง
แยกปฏิบัติไปอย่างหนึ่ง ไม่ให้ทำงานประสานกันแล้วก็เรียกว่าศาสนานี้ขาดมรรคขาดผลขาด
วรรคขาดตอน ศาสนาขาดตาเต็งตาซัง ไม่ใช่ศาสนาที่เต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มตาเต็งตาซังดังที่
พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ ถ้าอยากให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยก็ต้องมีปริยัติ แล้วการศึกษาเล่าเรียนมา
แล้วก็ต้องปฏิบัติ ปฏิบัติปรากฏผลขึ้นมาแล้วก็เป็นปฏิเวธขึ้นมาโดยลำดับ นี่แลศาสนาที่ทรง
มรรคทรงผลทรงอยู่กับผู้มีธรรมทั้งสามประเภทนี้เกี่ยวโยงกัน เบื้องต้นก็สองประเภท คือปริยัติ
กับปฏิบัติก่อน เมื่อพอสมควรแก่ผลที่จะรู้จะเห็นแล้วก็ย่อมเกิดขึ้นไปเอง ๆ เรื่อย ๆ จน
กระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น พ้นขั้นที่ใจนี้เองไม่พ้นที่ไหน

เราทั้งหลายเห็นศาสนาว่าเป็นอย่างไรทุกวันนี้ ปฏิบัติมานานแล้ว บวชมานานแล้ว เห็น
ศาสนาเป็นอย่างไรเราอยากถามข้อนี้เหลือเกิน โลกถึงได้ตื่นได้เต้นเป็นบ้ากับเรื่องของกิเลส
ตัณหาเอานักหนา จนไม่มีวันมีคืนยืนเดินนั่งนอน จะเป็นบ้ากันทั้งโลกแล้วเวลานี้ เรายังไม่รู้ที่อยู่
หรือว่ากิเลสหลอกคนได้ขนาดไหน ธรรมะซึ่งเป็นของเลิศเลอขนาดไหนเทียบกันไม่ได้เลยกับ
กิเลส แต่ทำไมจึงไม่มีใครสนใจ นั่นก็เพราะรสชาติของกิเลสมันครอบงำไว้หมด

ประหนึ่งว่าน้ำในบึงในบ่ออันใหญ่โตและลึกกว้างขวาง น้ำเต็มบึงเต็มบ่อที่สะอาด แล้ว
ถูกจอกแหนปกคลุมไว้บาง ๆ ข้างหน้าเท่านั้น ใครมองมาจากไหนก็เห็นแต่จอกแต่แหนอยู่บน
น้ำนี้เสีย ไม่มองเห็นน้ำซึ่งอยู่ใต้จอกแหนนั่นเลย เพราะฉะนั้นจอกแหนจึงเป็นความที่เด่นมาก
ในบึงนั้น ไม่มีอะไรจะเด่นยิ่งกว่าจอกกว่าแหนที่ปกคลุมหุ้มห่อเอาไว้ ฉันทก็เหมือนกันธรรม
ของพระพุทธเจ้าเต็มบึงเต็มบ่อ เต็มหัวใจของโลกเต็มโลกธาตุก็ตาม แต่อำนาจแห่งความโลภ
ความโกรธความหลงราคะตัณหาซึ่งเปรียบเหมือนกับจอกกับแหนนี้ ปกคลุมหุ้มห่อไว้หมดใน
หัวใจแต่ละดวง ๆ เวลากระดิกออกมาจึงเห็นแต่จอกแหนคือกิเลสนี้ทั้งนั้น เห็นแต่รูปแต่เสียง
แต่กลิ่นแต่รสเครื่องสัมผัส ว่าเป็นของประเสริฐเลิศเลอไปเสียสิ้น ๆ เรื่องอรรถธรรมที่จะแก้สิ่ง
เหล่านี้มองไม่เห็น บึงทั้งบึงก็ไม่มี ความหมายอันใดมีแต่จอกแต่แหน

นี่เหมือนกันธรรมของพระพุทธเจ้าจะลึกซึ้งเลิศเลอขนาดไหนก็ตามก็ไม่มี ความหมาย
เพราะจอกแหนได้แก่กิเลสตัณหาประเภทต่าง ๆ มันปกคลุมหุ้มห่อไว้หมด ไม่ให้มองเห็น
ความอัศจรรย์ของธรรมเลย ให้เห็นแต่จอกแต่แหนคือกิเลสทั้งมวลไปเสีย เพราะฉะนั้นศาสนา
จึงกลายเป็นจอกเป็นแหนไปหมดตามกิเลสกลิ้งไป ๆ นั่นแหละเป็นอะไรไป

การเรียนทุกวันนี่ใครจะเรียนมากกว่าพวกนักบวชเราเรียนธรรม แต่มันไม่เรียนแต่ธรรมนะซิ ยังเรียนทางโลกด้วย นำโลกเข้ามา เอามาคละเคล้ากลิ่นธรรมไปเรื่อย ๆ ธรรมจนไม่มีเหลือแล้วเวลานี้ เรียนมากเท่าไรกิเลสยิ่งมาก ราคะตัณหายิ่งมาก ความทะเยอทะยานยิ่งมาก ก็เรียนเพื่อกิเลสไม่ได้เรียนเพื่อธรรม ถ้าเรียนเพื่อธรรมก็อย่านำวิชากิเลสเข้ามาคละเคล้าและกลิ่นธรรม เรียนแล้วต้องปฏิบัติตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน เห็นสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นซึ่งพระองค์แสดงไว้แล้วว่าเป็นภัยว่าเป็นภัยเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า แล้วกำจัดมันด้วยการระมัดระวังรักษา ด้วยการกำจัดด้วยทุกวิถีทางที่จะทำได้ สิ่งเหล่านั้นมันก็ค่อยหมดไป ๆ จากจิตใจ จิตใจก็ค่อยเด่นขึ้นมา ให้ปรากฏของอัครจริยขึ้นมา นี่เห็นแล้วที่นี้ น้ำ เมื่อเอาจอกเอาแหนออก เวิกจอกเวิกแหนออกจกน้ำ น้ำย่อมปรากฏขึ้นมาเรื่อย ๆ

การชนจอกชนแหนออก รื้อจกรื้อแหนออกนั้นด้วยวิธีใด คือด้วยวิธีปฏิบัติธรรม การปฏิบัติธรรมนั้นคือการรื้อจกรื้อแหนออกจกน้ำ ให้มองเห็นน้ำได้ชัดเจน ปฏิบัติได้มากเท่าไรก็ยิ่งรื้อชนจอกชนแหนออกได้มาก ๆ จนกระทั่งโล่งหมดทั้งบึงแล้วเป็นยังงี้ มองไปที่ไหนก็ขาวจ้า ๆ แต่น้ำทั้งนั้น อาบเต็มตรงไหนสะดวกสบายไปหมดนี้ฉันใดก็เหมือนกัน จิตใจเมื่อได้รอบตัวแล้วเป็นเช่นนั้น จิตใจรอบตัวเหมือนกับน้ำที่เปิดแล้วในบึง ไม่มีอะไรปิดกำบังแล้วฉันนั้นเหมือนกัน ใจเมื่อได้เปิดตัวเต็มที่แล้วก็คือองค์แห่งมรรคผลนิพพานนั้นแลในหัวใจดวงนั้น ๆ

นี่ละพระพุทธเจ้าประเสริฐ-ประเสริฐอย่างนี้ พระสงฆ์สาวกประเสริฐ-ประเสริฐอย่างนี้ ไม่ได้ประเสริฐด้วยจอกด้วยแหนเหมือนอย่างที่เราที่กำลังเป็นบ้ำกันอยู่เวลานี้ นักบวชเรานี้ นะมันไม่น่าจะเป็นบ้ำ นักปฏิบัติของเราเนี่ยมันยิ่งเป็นบ้ำกว่าโลกกว่าสงสาร อันนี้ชี้ที่มันนำทุเรศแก่งใหม่กิเลส หลอกสัตว์โลกแก่งใหม่ ไม่มีใครมองเห็นได้เลย มีพระพุทธเจ้าพระสาวกอรหันต์เท่านั้นมองเห็นกิเลสได้เต็มตัวกิเลสร้อยเปอร์เซ็นต์ มองเห็นอรรถเห็นธรรมร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะฉะนั้นจึงเอามาพูดได้ทั้งสองอย่าง มันเลวขนาดไหน แล้วความละเอียดแหลมคม ความเฉลียวฉลาดของมันขนาดไหนก็นำมาพูดหมด

อุบายวิธีการของกิเลสที่หลอกสัตว์โลก ให้ตกหลุมตกบ่ออยู่ตลอดมาจนกระทั่งตลอดไปอีกไม่มีที่สิ้นสุด เพราะอะไร ก็เพราะความฉลาดแหลมคมของกิเลสมันเลิศมันเลอของมันเหลือประมาณนั่นเอง ธรรมเข้าไม่ถึง ๆ ถูกกิเลสปิดออก ๆ หมด พอว่าจะบำเพ็ญคุณความดีประเภทต่าง ๆ นี้ถูกกิเลสปิดแล้ว ทำให้ชี้เกี่ยจชี้ร้านท้อถอยอ่อนแอท้อแท้เหลวไหลเป็นไปตาม ๆ กันหมด ถ้าพูดถึงเรื่องของกิเลสนี่ถึงใจ ๆ ฟังกี่ถึงใจ ตูก็ถึงใจ ขวนขวายก็ถึงใจ คิดก็ถึงใจ ถึงใจทุกอย่างขึ้นชื่อว่ากิเลส เพราะมันเสียบปักเครื่องตัมเครื่องตุ้นเครื่องหลอกหลวงไว้

เต็มหัวใจหมดแล้วทำไมจะไม่ติดใจกับมันล่ะ เมื่อเป็นเช่นนั้นโลกจะไม่ติดมันได้ยังไง

ถ้ามีเงื่อนไขที่จะมองเห็นเงื่อนไขของกันและกัน ว่าผิดว่าถูกประการใดพอจะจับได้บ้างแล้ว ใครจะไปติดกิเลสจนจมดิ่งเหมือนอย่างที่เป็นมาอย่างนี้ล่ะ ดังท่านผู้รู้ธรรมทั้งหลายยกขึ้นมาเฉพาะอย่างยิ่งก็คือตั้งแต่พระโศดาขึ้นไป นี่ท่านเริ่มรู้จักกระแสของธรรม เริ่มรู้เห็นโทษของกิเลสแล้ว สกิทาคา อนาคา ขึ้นไปก็ยิ่งเปิดโล่ง ๆ ถึงอรหัตผลอรหัตบุคคลแล้วเปิดโล่งหมด กิเลสมีเท่าไรทั้งหมดไม่มีอะไรเหลือ สนุกถ้าว่าสนุก สนุกดูโลกธาตุที่เต็มไปด้วยอำนาจของกิเลสหลอกลวงสัตว์โลก ต้มตุ๋นสัตว์โลกนี้มีอยู่ทุกแห่งทุกหน ไม่ว่าจะสูงว่าต่ำ ไม่ว่าจะดินฟ้าอากาศ เต็มไปหมด นรกของสัตว์โลกเต็มไปหมด สัตว์ตัวไหนอยู่ที่ใดมีแต่เสวยกรรม ๆ ไม่มีใครที่จะหนีกรรมไปได้นอกจากผู้สิ้นกิเลสแล้วเท่านั้น

เก่งไหมกิเลส แล้วเรายังจะมาทำย่อ ๆ หย่อน ๆ อ่อนกำลังอยู่อย่างนี้ได้หรือ เราต้องขึงขังตึงตังซี การจมอยู่ในวัฏสงสารเหมือนสัตว์ทั้งหลายจมวิเศษวิโสอะไรบ้าง ดูเอามาเทียบเคียงกันซี แล้วการหลุดพ้นชั่วคราวระยะกาลเพียงเท่านั้นเป็นยังไงมันก็เห็นคุณค่าต่างกันอยู่แล้ว แล้วพาดให้มันหลุดพ้นไปเสียหมดโดยประการทั้งปวงแล้วเป็นอนันตกาล เป็นยังไงที่นี้ธรรมพระพุทธเจ้าเลิศหรือไม่เลิศ เอาอะไรไปเทียบไม่ได้ ไม่มีคาดได้เดาได้คะเนได้แหละธรรมของพระพุทธเจ้า เป็นขั้นที่หัวใจพอเหมาะพอดีกับหัวใจดวงเดียวของผู้เป็นนี้เท่านั้น ผู้ไม่เป็นเดาเท่าไรก็ไม่ถูก ผู้เป็นแล้วไม่ต้องเดา

พอเหมาะพอดีทุกอย่างไม่มีอะไรเกินธรรมของพระพุทธเจ้า นั่นถึงเรียกว่าพอดี ท่านเรียกว่ามัชฌิมา การดำเนินก็เป็นมัชฌิมาพอเหมาะพอดีกับการแก้กิเลส เมื่อถึงขั้นบริสุทธิ์แล้วก็ยังเป็นมัชฌิมาในหลักธรรมชาติ ไม่มีอะไรเกินหลักธรรมชาตินี้ไปได้ พอเหมาะพอดี คำดำหนินิดหนึ่งก็เข้าไม่ถึง ชมนิดหนึ่งก็ไม่ถึง เพราะเป็นส่วนเกิน ธรรมชาตินั้นพอเหมาะพอดีเรียบร้อยแล้วทุกอย่าง นี่ละพระพุทธเจ้าทรงธรรมประเภทนี้ไว้ พระสาวกอรหัตท่านทรงธรรมประเภทนี้ไว้ แล้วทรงไว้ตลอดอนันตกาลด้วย

ท่านว่านิพพานเที่ยง ๆ ก็หมายถึงใจดวงที่บริสุทธิ์พุทธโอเต็มทีพอตัวแล้วนั่นแลเป็นผู้เที่ยงจะเป็นอะไรเที่ยง กิเลสมันไม่พาเที่ยงแหละ ถ้าลงกิเลสแทรกอยู่ตรงไหน อนิจจัง ทุกขัง อนตตา ต้องเหยียบย่ำทำลายอยู่จนได้ เพราะอันนี้เป็นกฎของไตรลักษณ์ เรื่องสมมุติทั้งหมดนี้เป็นกฎของไตรลักษณ์ เรื่องวิมุตติหลุดพ้นนั้นเป็นหลักธรรมชาติของความพ้นจากกฎของไตรลักษณ์ไปแล้ว จึงเอื้อมไม่ถึง จึงขอให้ทุกท่านได้ตั้งอกตั้งใจปฏิบัติ

ศาสนาเสื่อมอย่างมองที่อื่นนะ ให้ดูใจของเจ้าของ ดูหัวใจของเราเองมันเสื่อมยังไงมัน

เจริญยังงัย วันหนึ่ง ๆ ผมก็คิดถึงหมู่เพื่อนก็คิดอยู่เท่านั้นแหละ ที่จะมาแนะนำสั่งสอนหมู่เพื่อนมาลำบากมากไม่เหมือนแต่ก่อน ท่านทั้งหลายดูก็รู้แล้วนี่แต่ก่อนเป็นยังงัยเกี่ยวข้องกับหมู่กับเพื่อนในการแนะนำสั่งสอน แต่ทุกวันนี้เป็นยังงัยก็ดูเอา อยู่โดยลำพังเจ้าของก็พอแล้ววันหนึ่ง ๆ แต่ความสงสารนั้นล้นหัวใจนอกจากไม่พูดเฉย ๆ

เพราะฉะนั้นการตะเกียกตะกายด้วยวิธีการต่าง ๆ นี่จึงออกมาจากอำนาจแห่งความเมตตาทั้งนั้น ทั้งทางวัตถุทั้งทางนามธรรมที่แนะนำสั่งสอนประชาชนพระณเราก็คือ ที่สงเคราะห์โลกด้วยวิธีการต่าง ๆ ก็ดี ล้วนแล้วแต่ทำด้วยความเมตตาสงสาร ที่จะพอเป็นไปได้ อยากรู้ก็ช่วยเหลือตามกำลังที่พออำนวยได้บ้าง เมื่อหมดนี้แล้วก็จะหมดผลประโยชน์ไป โลกทั้งหลายก็จะขาดไป จึงได้อุตสาหะพยายาม นี้ก็ขอให้ตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติตัว

การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควรขอยุติเพียงเท่านี้

พูดท้ายเทศน์

ให้ตั้งหน้าประกอบความเพียรนะ เข้าพรรษาไม่มีธุระอันใด วัดใหม่นั้นวันอุโบสถให้สัตตาหะมานะ เพราะไม่มีพระปาฏิโมกข์ ถ้ามีพระปาฏิโมกข์ก็ให้ลงที่นั่นได้เลย นี่พระปาฏิโมกข์ไม่มี พระจะครบองค์ก็ไม่มี ถึงวันนั้นก็มาค้างที่นี่ ลงอุโบสถเสร็จแล้วตอนเช้าค่อยไป ตั้งแต่วัดไม่มีพระปาฏิโมกข์ท่านยังให้สัตตาหะไปเรียน ไปเรียนปาฏิโมกข์ อันนี้ไม่มีพระปาฏิโมกข์ก็ต้องสัตตาหะมาลงปาฏิโมกข์กับคณะใหญ่ซิ ถ้าต่างคนต่างไปทำอย่างนั้นมันก็เป็นปลีกเป็นหางไปไม่ใช่ของดีนะ มันเป็นปลีกเป็นหางไปแล้วมีแ่งมีงอนไปต่าง ๆ แหละ เป็นผลลบไปเรื่อย ๆ เพราะฉะนั้นการร่วมลงอุโบสถจึงเป็นเรื่องใหญ่โตอยู่มากทีเดียว ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยนะ พอมาร่วมได้ต้องมา

ผมไม่ได้เรื่องแหละทุกวันนี้ หมู่เพื่อนดูเอากรู้ มันไม่อยากจะเล่นกับอะไรแหละ ผ้าจีวรนี้เหมือนกับเสือดาวนะเดี๋ยวนี้ มันต่างมันดาวมันสกปรกซึ่งแต่ก่อนไม่เคยเป็น คิดก็คิดเฉพาะแต่มันไม่อยากจะคิดกับอะไรมันหดของมันเองนะ มันไม่ช่าน ๆ เหมือนแต่ก่อนความคิด ความคิดเรื่องเหตุเรื่องผลเรื่องอะไร ๆ เดี่ยวนี้มันหดเข้ามา อะไรตกใส่ผ้าสกปรกรกรุงรังหมด มันไม่อยากจะคิดอยากอ่านไม่อยากจะดูอะไร ดูเฉพาะที่จำเป็น คิดเฉพาะที่จำเป็น

แทนที่จะหวังเจ้าของกลับไม่หวังนะ บอกไม่มีมันก็ไม่ผิดนี่ ร้อยเปอร์เซ็นต์เลยที่ไม่มีที่หวังเจ้าของ หวังโลกหวังสงสารเท่านั้นเองเวลานี้ะ หวังเพื่อนฝูงเพราะมันไม่ได้หน้าได้หลัง ดังที่ว่าตะกี้ กิเลสมันเป็นไฟตลอดเวลา ใครหันหน้าเข้าไปหากิเลสทั้งนั้น เข้าไปหาพินหาไฟไม่ได้มีหันออกข้างนอกนะ นี่ซิที่มันทุเรศมากนะ

เดี๋ยวนี้นอนกลับเป็นภยันะแทนที่จะสงบธาตุชั้นธสบาย ๆ พักนอนสบายนี้กลับไม่เป็น
 อย่างนั้น นอนเลยกลายเป็นเรื่องรำคาญไป มันไม่หลับนะ ไม่หลับใ้ห่าง ๆ นะ ไม่ไปไหนจิตก็
 ไม่ไปไหนอยู่ี่ละ แต่มันไม่ลงหวังค์ความหลับของมัน พวกเส้นพวกเอ็นอะไรก็คอยตีตคอยตี้น
 ของมันแหละ เพราะมันจะหาทางแตกจะว่าไง เจ็บนั้นเจ็บนี้มันหากเป็นของมันอยู่ทั่วตัวแหละ
 บางทีก็ลุกออกมาเดินจงกรม

กลางคืนผมเดินจงกรมของผมตลอดนะ อยากรอกเมื่อไรผมก็ออกไม่มีกำหนดแหละ
 เดินจงกรมเดินไปมานี้ไปนั้นมานั้น ทางจงกรมอยู่กุกุณั้นแล้ว นอนไม่ค่อยหลับ หลับจับ ๆ คึน
 หนึ่งมันจะถึง ๓ ชั่วโมงหรือ ให้มันเต็ม ๓ ชั่วโมงนี้ น่ากลัวจะไม่เต็ม ก็มันหลับ ๆ ตื่น ๆ หลับ
 จับเดียวตื่นแล้ว ๆ ไม่ได้หลับเป็นวรรคเป็นตอนเหมือนแต่ก่อน แต่ก่อนพอนอนปั้ก็หลับ ตื่น
 ขึ้นปั้ลุกเลยนะ เช่นอย่างที่ผมเคยนอน ๕ ทุ่มนี้ พอดี ๓ เปงตื่นแล้วลุกเลย ในย่านกลางไม่
 ตื่นนะ

ธาตุมันตี ตื่นได้เวล่ำเวลาพอดีพอดีเราฝึก ธาตุชั้นธมันก็อยู่ในอำนาจของการฝึกได้พอ
 สมควร แต่ทุกวันนี้ โอ้โฮ ไม่ได้แล้ว นอนจนรำคาญ กลางวันนี้นอนก็ไม่ค่อยหลับนะ ถ้าหลับ
 มันก็จะถึง ๑๕ นาทีหรือ น่ากลัวไม่ถึง เคลิ้มไปจับเดียวตื่นเรียกว่าไม่เป็นชั้นเป็นอันแหละ
 กลางคืนก็เหมือนกันกลางวันก็เหมือนกันหลับ เพราะฉะนั้นธาตุชั้นธจึงไม่มีกำลัง มีแต่อ่อน
 เพลีย เดินจงกรมก็เพลีย

พออายุขนาดนี้เป็นอย่างนี้ ๆ จับมันได้ทุกระยะไป เมื่อใจไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับมัน
 แล้ว ถ้าพูดถึงแบบโลก ๆ ก็เรียกว่าสนุกดูมัน วางั้นก็ได้จะเป็นไรไป ไม่ได้หวังมันนี่ จะไปเมื่อ
 ไรก็ไปซีเรื่องเฉพาะชั้นธของเรา ถ้าเรื่องของโลกนั้นมันเป็นห่วงใย

โลกก็ยิ่งเป็นไฟเป็นไฟเข้าโดยลำดับลำดับ มันไม่รู้เนื้อรู้ตัวนะผมสลดสังเวชเอามาก
 เรื่องของกิเลสไม่รู้ไม่มีใครรู้นะ พระพุทธเจ้าโผล่ขึ้นมาจึงอัศจรรย์ซี มารู้สิ่งเหล่านี้ พระอรหันต์
 ท่านรู้สิ่งเหล่านี้เต็มหัวใจ ๆ ว่าเป็นภยันขนาดไหนกับโลก โลกไม่รู้เลยทำไ้ โห มันกลมได้
 ขนาดนั้นนะ เป็นชั้น ๆ ๆ นะเรื่องภาคปฏิบัติ สติปัญญาชั้นนี้รู้กิเลสชั้นนี้ ถ้าสติปัญญายังไม่ถึง
 ชั้นไหนไม่รู้มันแหละ มันก็เห็นอยู่เรื่อย ตามเข้าไปเรื่อย ๆ

นี่ซิแล้วใครคิดใครมาสังเกตมันหมดโลกนี้ สังเกตว่ามันเป็นกิเลสมันเป็นภยัน ความเกิด
 ก็เป็นคุณเสียจะว่าไ้ ได้ฆ่าเขาแล้วก็เป็นของดีเสีย เนะฟังซิ ทั้ง ๆ ที่มันเลวขนาดไหนนั้น
 มันกลมได้สนิทมาก พวกเราไม่ผิดอะไรกับควายตัวหนึ่ง แล้วสัตว์โลกนี้เหมือนควายตัวหนึ่ง
 ไม่รู้เลยนะ มันจงไม่ให้อรู้เลยเป็นชั้นเป็นตอน ๆ ไป ผู้ที่ละเอียดละตอนนี้มันก็จงตอนนั้น ละ

ตอนนั้นมันก็จูงตอนนั้นจนได้ เอาจนมันทะเล่หมดไม่มีอะไรจูง ถึงได้รู้โทษของมันเต็มหัวใจ

นักปฏิบัติเราไม่ได้มีภาระอะไรมากพอที่จะยุ่งกวนใครต่อใครนะ เรื่องยุ่งกวนนี้ให้ระวังให้มากนะ นี่ไม่เคยมาแต่ไหน ไม่ยุ่งกวนใครขอใครเป็นมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว อยู่ตามลำพังเจ้าของอย่างนั้นแหละ เวลาเรียนหนังสืออยู่ก็ไม่รู้จักกับใคร ไม่ทราบจะไปขอใคร ออกปฏิบัติแล้วยิ่งแล้วเลย ไม่เคยกวนใครขอใครแหละ ให้ระมัดระวังให้ดีพระกวนนั้นกวนนี้ขอนั้นขอนี้ดูไม่ได้นะ ขออย่าให้มีในวัดป่าบ้านตาดนี้

ไปกวนเรื่องนั้นไปกวนเรื่องนี้นะ องค์ไหนเก่ง ๆ อยู่ในนี้มีไหม มีหรือไม่มีในพรรษานอกพรรษาขับเลยทันที ความเลวมีได้ทั้งในพรรษานอกพรรษาจะว่าไง ต้องปฏิบัติกันให้ทันกัน ชีจะมารอพรรษาได้ยังไง เดี่ยวเรื่องนั้นเดี่ยวเรื่องนี้กับญาติกับโยมนะ เรื่องพระมาปฏิบัติไปคู้กับใครวะ ตั้งแต่ดูหัวใจเจ้าของทั้งวันก็ยังสู้กิเลสไม่ได้ มันทำมาสุดเหวี่ยงแล้วมองดูเพื่อนดูฝูงทนเอาเฉย ๆ นะแบบหูหนวกตาบอด เหมือนไม่ดูไม่ฟังอย่างนั้นมันถึงอยู่ได้ ถ้าจะอยู่ด้วยความคิดความอ่าน ให้ปฏิบัติตามความคิดความอ่านนี้ โอ้ย ไม่ได้แล้วมันเชื่อ ๆ ซ่า ๆ

เรื่องอัตเทปกก็อย่าไปทำมากมันจะกลายเป็นโรงงานขึ้นนะ เวลานั้นมันหนักมากแล้วนะ พวกที่เกี่ยวข้องกับเทปกกับหนังสือ แจกก็แจกไปมากแล้ว ควรตรวจควรพาก็พาก็ไปเสียบ้างซิ อย่ายุ่งกันมากนักนะ พระเลยจะตาย เลยไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร ช่วยแต่โลกเจ้าของจมน้อย่างเหอเราวิตกมานานแล้วนะไม่ใช่ไม่วิตก เรื่องเหล่านี้ไม่คิดได้หรือเรื่องหยาบ ๆ แจกก็แจกมากต่อมากแล้วเทปกก็ดี

วิตกในวงกรรมฐานเราเนี่ย แแต่วงไหนก็ตามย่นเข้ามาในวงของเรานี้ก็อีก ในสายของเรานี้มันเสียได้ง่ายมากนะ เรื่องกิเลสเนี่ยเร็วที่สุดนะไม่ทันมันง่าย ๆ ถึงได้พูดอยู่เสมอ มันมาแอบกินแล้ว ๆ คิดดูซิใครจะคิดว่าศาสนาเป็นโรงสินค้าได้ เดี่ยวนี้เป็นโรงสินค้าแล้วนะศาสนานะ ใครคิดหรือไม่คิดก็ไม่รู้แหละ มันออกทุกแง่ทุกมุมกิเลสเข้าตีตลาดหมด อะไร ๆ เป็นสินค้าหมดจะให้กันด้วยความเต็มอกเต็มใจด้วยน้ำใจตามหลักศาสนาสอนไม่นะ มีแต่กิเลสเข้าไปตีตลาด

เดี๋ยวนี้ก็พระพุทธรูปแหละเคลื่อนโลกเคลื่อนสงสาร แม้แต่เทียนก็ดูซิ เทียนพรรษา ๆ ใหญ่เท่าชอนซุง ในตำรับตำราบอกว่าเทียนพรรษามีที่ไหน ไม่มี โฆษณาคุณภาพคุณสมบัติขึ้นผู้เป็นบาก็เป็นบ้าไปตามกันซี อย่างนั้นแล้ว รูปเทียนธรรมดาเป็นอามิสบูชาไม่เห็นทำกำเรียบเสิบสานกันแบบนี้ มีหน้าซ้ายังเอาไปแข่งกัน วัดนั้นวัดนี้แข่งกันใครได้ที่ ๑ ใครได้ที่ ๒ ที่ ๓ พระพุทธรูปนี้ขายเคลื่อน

หนังสือธรรมะธัมโมใครคิดขึ้นได้แล้วกิเลสเนี่ยอึดท้องแล้ว ดีแต่ของเราไม่ให้ออกสักเล่ม

เดียวเลย มีผู้มาเกี่ยวข้องกับผมน้อยเมื่อไรหนังสือนี้ เขาจะพยายามเอาจนได้ ผมก็เด็ดของผม นี่นะผมไม่ยอมให้ มันจึงยังอยู่นี่นะ ขายไปหาอะไร ถ้าเป็นนักบุญนักกุศลก็เสียสละให้กันไม่ได้ เหรอ นี่มีแต่กิเลสตีตลาดก็บอกแล้ว ผลสุดท้ายน้ำมนต์ขายกันเกลื่อนจะว่าไง ทำรูปทำเหรียญ ออกขาย ทำน้ำมนต์ออกขาย อะไร ๆ มีแต่ขาย ๆ กิเลสตีเข้าไปหมด ธรรมแท้ ๆ จะไม่มีเป็น อย่างนี้เอง มันอดคิดไม่ได้นะ

เดี๋ยวนี้กำลังพระเรียนหนังสือนะ ศาสนาเป็นโลกไปหมดเลยดังที่เคยพูดเมื่อเข้าวานนี้ หรือวันไหน เดี่ยวนี้วิชาทางโลกเข้าไปในวัดในวา พระเณรเรียนเลยเป็นบ้าทางโลกกันไปหมด แล้วเวลานี้ ธรรมไม่มีความหมายแล้ว โลกกิเลสกลืนกินหมดแล้ว โห น่าทุเรศจริง ๆ นะ ถ้าคิด ไปอย่างนี้แล้วมันอ่อนใจไม่อยากจะเล่นกับใครเลย ก็ไม่ทราบจะสอนไปทำไมมันเป็นอย่างนั้นนะ สอนไปแล้วก็อย่างว่าเหมือนเทน้ำใส่หลังหมา

เอาละเลิกกัน เท่านั้นพอ